

Aristotelés o „příčinách“ / Příčiny u Aristotela

Pojetí „příčin“ u Aristotela je natolik mnohovýznamné (a zejména odlišné od našeho dnešního chápání), že je musíme podrobit přezkoumávání odděleně, nikoli souhrnně. Aristotelés má např. za to, že části jsou příčinami celku (127). (To pochopitelně platí i pro tzv. „prvky“, STOICHEA, nebo vůbec pro „látku“, HYLÉ.) Už Empedoklés nahlédl, že čtyři „prvky“ jsou samy o sobě vlastně „mrtvé“, nehybné, a že potřebuje něco, co by je uvádělo do pohybu a zejména do specifického pohybu, do sjednocování nebo do rozdělování a uvádění do nejednoty. Proto se musíme – zcela obecně vzato – tázat, co může být v případě několika „částí“ příčinou toho, že jejich poskládáním dohromady není pouhá hromada, nýbrž celek. Museli bychom zřejmě přibrat vždy ke všem příčinám, které se mají stát částmi budoucího celku, ještě jednu zvláštní příčinu, totiž příčinu té celkovosti, té sjednocenosti. – Aristotelés jde dokonce tak daleko, že má za to, že „hlásky jsou příčinou pro slabiky“ (dtto), což je pro nás zvláště kuriózní. Kdyby řekl, že hlásky jsou příčinou slova, bylo by možno namítnout, že hromada hlásek se sama ještě nestává slovem, ale že slovem se stává teprve porozuměním, které je ovšem třeba připsat rozumějícímu, nikoli hláskám, ani jejich skupině (hromadě). Ale mluví-li o „slabikách“, zřejmě nelze poukázat k žádnému „porozumění“ z jiné strany – slabika je jen skupinou hlásek (někdy ano, jindy ne, takže asi přece jen o nějaké „předporozumění“, založené na jazykových zvyklostech, může jít). Aristotelés výslovně říká, že „totéž může mít více příčin“: a proto se nutně musíme tázat, která z těch příčin je příčinou toho, že onen „následek“ není pouhou hromadou, ale něčím, co má svou totožnost, identitu a tudíž „jednotu“: odkud se bere „totožnost téhož“, je-li příčin více?

(Písek, 081117-1.)